

Τα ζητήματα με τα οποία ασχολείται η Βυζαντινή Φιλοσοφία

Επιστήμες / Φιλοσοφία

Δρ. Ιωάννης Ν. Λίλης Λέκτορας Δογματικής και Συμβολικής Θεολογίας της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Ηρακλείου Κρήτης

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/2afEAdE>]

Η «Βυζαντινή Φιλοσοφία» δεν ασχολείται με βασικά ζητήματα του χριστιανικού δόγματος, κατόπιν κάποιας αιρετικής προκλήσεως (π.χ. την Αγία Τριάδα ή το πρόσωπο του Θεανθρώπου), αλλά με ζητήματα που αφορούν την ανθρώπινη φύση, τη ζωή μετά το θάνατο, τη σχέση προσώπου και φύσεως, τη σχέση της διοικητικής οργάνωσης της εκκλησίας με το εκκλησιολογικό της περιεχόμενο, χωρίς να συντρέχει κάποιος λόγος αιρετικής προκλήσεως, αλλά «ακαδημαϊκής» συγγραφικής εργασίας. Κοινό σημείο των δύο χώρων παραμένει η χριστιανική θεολογία, ως βάση, καθώς και η «Βυζαντινή Φιλοσοφία» δεν μπορεί να δραπετεύσει από την ευαγγελική διδασκαλία.

Η σύγχρονη έρευνα δεν ομοφωνεί σχετικά με την ύπαρξη και το ακριβές περιεχόμενο της «Βυζαντινής Φιλοσοφίας». Είναι γνωστό πως ο εισηγητής αλλά και ο θεμελιωτής της επωνυμίας «Βυζαντινή Φιλοσοφία» στον ελλαδικό χώρο, από το 1949, είναι ο Βασίλειος Τατάκης, ο οποίος υπερασπίστηκε για πρώτη φορά τη συνέχεια της αρχαίας ελληνικής σκέψης μέσα στο Βυζάντιο με τη θεολογική διατύπωση της χριστιανικής Εκκλησίας.[7] Το έργο του υποψίασε για πρώτη φορά τους ερευνητές σχετικά με την παρουσία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας και την ελληνικότητα του Βυζαντίου και τους επηρέασε αισθητά. Έχει αδύναμα σημεία καθώς δεν δείχνει με την απαιτούμενη σαφήνεια τη διάκριση μεταξύ βυζαντινής φιλοσοφίας και χριστιανικού δόγματος, όμως έθεσε για πρώτη φορά τις βάσεις για την μετέπειτα έρευνα.

Ο Νίκος Πολίτης στο βιβλίο του, όπου πραγματεύεται το θέμα της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας κατά τη βυζαντινή περίοδο, δίνει τον τίτλο *Η ελληνική φιλοσοφία εις το Βυζάντιο. Α τόμος : Α΄ - Στ΄ αιώνα*. Με άλλα λόγια ο Νίκος Πολίτης α) και μετά τον 3^ο μ.Χ. αιώνα παρατηρεί αρχαία ελληνική φιλοσοφία β) αφήνει να εννοηθεί πως και οι Πατέρες της Εκκλησίας κάνουν φιλοσοφία, με τον τρόπο που φιλοσοφούσαν οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι, αλλά σε μεταγενέστερο χρόνο, εφόσον οι εκκλησιαστικοί Θεολόγοι Πατέρες δεν μπορούν να μην τοποθετηθούν τον 4^ο αιώνα μ.Χ., όπου ζουν οι Καππαδόκες και γ) δεν βλέπει καμία ιδιαίτερη ενασχόληση των Βυζαντινών με τα συγγράμματα των αρχαίων Ελλήνων μετά τον 9ο αιώνα. Είναι πολύ χαρακτηριστικό πως ο Λίνος Μπενάκης, εξειδικευμένος ερευνητής σε θέματα βυζαντινής φιλοσοφίας, διαφωνεί ριζικά μαζί του και πιστεύει πως το συγκεκριμένο έργο θα έπρεπε να τιτλοφορείται : «*Η Ελληνική φιλοσοφία στους πρώτους έξι χριστιανικούς αιώνες*”

γιατί δεν μπορούμε να μιλούμε για Βυζαντινή Φιλοσοφία πριν από τον 9^ο τουλάχιστον αιώνα. Προηγουμένως έχουμε την Φιλοσοφία του ύστερου Ελληνισμού και τη γνώση και χρήση της εθνικής φιλοσοφίας από τους Έλληνες Πατέρες και θεολόγους (ως τον Ιωάννη Δαμασκηνό) στις ανατολικές Ρωμαϊκές επικράτειες και στο πρώιμο Βυζάντιο»[8].

Διαφωνία, αλλά πιο ήπιας μορφής, εκφράζει ο Λίνος Μπενάκης και με τον Νίκο Ματσούκα, ο οποίος το 1994 κυκλοφόρησε το έργο του *Ιστορία της Βυζαντινής Φιλοσοφίας*, από τις εκδόσεις Βάνιας, της Θεσσαλονίκης. Ο Μπενάκης διαφωνεί με τους τίτλους που δίνει ο Ματσούκας στα κεφάλαια του εν λόγω έργου : *Οι πρώτοι πέντε αιώνες* καθώς και *Από τον 6^ο ως τον 9^ο αιώνα*, γιατί ως κεφάλαια ενός έργου που λέγεται *Ιστορία της Βυζαντινής Φιλοσοφίας* δίνουν την ίδια εντύπωση με το έργο του Νίκου Πολίτη, πως οι πρώτοι δηλαδή 9 αιώνες του Βυζαντίου παρουσιάζουν *Βυζαντινή Φιλοσοφία*. Αντιθέτως ο Λίνος Μπενάκης συμφωνεί με την τιτλοφόρηση των επόμενων κεφαλαίων από τον Ματσούκα, στο προαναφερθέν έργο του, που έχουν το όνομα *Σταθμοί της Βυζαντινής διανόησης*, γιατί κατά το Μπενάκη «τιτλοφορούνται πιο προσεκτικά».[9]

Πρέπει να σημειώσουμε στο παρόν σημείο πως ο Νίκος Ματσούκας στο έργο του *Ιστορία της Βυζαντινής Φιλοσοφίας* δεν εντοπίζει την παρουσία της ελληνικής φιλοσοφίας στους σχολιασμούς των κλασικών κειμένων από τους Βυζαντινούς συγγραφείς, όπως υποστηρίζουν οι περισσότεροι των ερευνητών· αυτήν την εργασία τη θεωρεί σεβαστή, αλλά δευτερεύουσα. Ο Ματσούκας ψηλαφεί την ελληνική φιλοσοφία στην αφομοίωση του ελληνικού τρόπου ζωής σε όλο το φάσμα της βυζαντινής ζωής : θεολογία, νομική, τέχνη, αρχιτεκτονική, επιστήμες, διπλωματία.[10] Η εν λόγω όμως άποψη, κατά τη γνώμη μας, είναι ελλιπής και αδικεί το σημερινό ακριβή επιστημονικό χώρο της «βυζαντινής φιλοσοφίας».

[Συνεχίζεται]

[7] Βασιλείου Ν. Τατάκη, *Η βυζαντινή φιλοσοφία (σε μετάφραση από τη γαλλική έκδοση Εύας Καλπουρτζή με εποπτεία και βιβλιογραφική ενημέρωση Λίνου Μπενάκη)* από την Εταιρεία Σπουδών νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας Αθήνα 1977 σελ. 9 και 112· *Θέματα χριστιανικής και βυζαντινής φιλοσοφίας* Αθήνα 1952, σελ. 10.

[8] Μπενάκη, *Βυζαντινή Φιλοσοφία*, σελ. 64

[9] ο.π. 64

[10] Βλ. Ματσούκα, *Βυζαντινή Φιλοσοφία*, σελ. 34 - 35, 151.

<http://bitly.com/2a2Jbnb>